

Vitalija MACIEJAUSKIENĖ

DĖL LIETUVIŲ PAVARDŽIŲ SU PRIESAGOMIS
-avičius, -evičius VERTINIMO

Dalis įvairios kilmės lietuvių pavardžių turi slaviškas priesagas *-avičius*, *-evičius*. Skirtingų jų "Lietvių pavardžių žodyne"¹ yra pateikta apie 5300. Čia dar reikėtų pridėti pavardes su minėtų priesagų variantais, atsiradusiais dėl įvairių – ir lingvistinių, ir ekstraliningvistinių – aplinkybių. Tai *-ovičius*, *-ovičas*, *-avičas*, *-avičia*, *-evičas*, *-evičia*, *-evičias*, *-evičius*, *-iavičia*, *-iavičius*, *-ievičius* ir kt. (plg. dabartines lietvių pavardes *Bernatovičius*, *Daunorovičius*, *Aleksandrovičas*, *Davidovičas*, *Apanavičia*, *Bagdanavičia*, *Bielovičas*, *Jurėvičas*, *Bacėvičia*, *Balsėvičia*, *Bartkėvičia*, *Andriuškėvyčia*, *Augulėvyčia*, *Jasėvičias*, *Bacėvyčius*, *Balanėvyčius*, *Balsiāvičia*, *Baniāvičius*, *Budriāvičius*, *Jurgeliāvičius*, *Baniėvičius* ir pan.). Taigi lietvių pavardžių su slaviškomis patroniminėmis priesagomis *-avičius*, *-evičius* ir įvairiais jų variantais yra daug.

Tiriant lietvių pavardžių stabilizavimosi ypatumus buvo aptarti trys svarbiausi tokios darybos pavardžių atsiradimo būdai. Nėra abejonės, kad dalis (galbūt net dauguma) jų susiformavo iš patronimy, kurie su minėtomis priesagomis XV–XVII a. buvo sudaromi iš įvairios kilmės asmenvardžių. Kita dalis – skolintos tokios darybos pavardės. Trečioji dalis – suslavintos lietvių pavardės. Konkretūs istorijos dokumentų duomenys liudija, kad slaviškos priesagos *-avičius*, *-evičius* galėjo būti pridedamos prie jokių patroniminių priesagų neturėjusių pavardžių arba jomis buvo pakeičiamos jau susiformavusių pavardžių lietuviškos patroniminės priesagos².

Tokie lietvių pavardžių su priesagomis *-avičius*, *-evičius* atsiradimo keliai pripažįstami ir kiti kalbininkų antroponimikos darbuose. Štai A. Salys rašo: "Slaviškos tévavardinės priesagos *-avičius*, *-evičius* yra lietvių kalbon patekusios dėl senosios Lietuvos valstybės raštinės maišytinės gudiškos kalbos ir ypačiai prieš Lietuvos-Lenkijos valstybės padalijimą įvedus lenkišką metrikaciją vietoje vartotos lotyniškos"³. Ir dar: "Prieš Lenkijos Lietuvos padalijimą, įvedus lenkišką metrikaciją, ir vėliau lenkystei Lietuvoje plintant, *-ovič*, *-evič*

¹ *Lietvių pavardžių žodynas*, 1, V.: Mokslas, 1985; 2, V.: Mokslas, 1989. Visos dabartinės pavardės straipsnyje pateikiamas iš šio žodyno.

² Plačiau apie tai žr. Maciejauskiene V. *Lietvių pavardžių susidarymas*, V.: Mokslas, 1991, 180–197.

³ Salys A. Tévavardžiai. — Salys A. Raštai 2, *Tikriniai vardai*, Roma: Lietvių Katalikų Mokslo Akademija, 1983, 52.

ir -ovski, -inski, -icki imama plačiausiai sagstyti visų visoms pavardėms. Pagaliau ir liaudis émė šias pavardžių uodegas laikyti "poniškumo" žyme, jomis "puoštis"⁴; "Kol bažnyčių metrikos buvo rašomas lotyniškai, kaimo žmonių vardyną teveikė tik gudiškoji raštiné. Bet kadangi su ja nedaug tesusidurdavo, tai pavardės slavėjo tik tose krašto vietose, kur ir nutautimas buvo prasidėjęs, būtent Lietuvos rytuose. Bet prieš Lietuvos-Lenkijos padalijimą, émus vesti į metrikas lenkų kalbą, kaimiečių pavardės imta smarkiai lenkinti. Lietoviškos tévavardinės priesagos pakeičiamos -ovič, -evič, o pačios pavardės verčiamos į lenkų kalbą [...]. Išmokslintam žmogui lenkystės laikais gėda buvo nešioti lietuvišką pavardę"⁵.

Z. Zinkevičius "Lietuvių antroponimikoje" priesagas *-avičius*, *-evičius* bei asmenvardžius (pavardes) su jomis vertina taip: "Tévavardžiai su -ovič, -evič [...] Lietuvoje buvo vartojami anksčiau, negu pradéta oficialius dokumentus rašyti lenkų kalba. Tai paveldėjimas iš kanceliarinės lenkų kalbos [...]. Vadinas, tévavardžiai su -ovič, -evič anuomet buvo tipiška, specifinė LDK teritorijoje vartojama priemonė žmonėms pavadinti, visų pirma oficialiuose dokumentuose. Ji taikyta visiems gyventojams, nepaisant kuria kalba jie kalbėjo ir kaip patys save vadino"⁶. Kitur: "Tévavardžiai su -ovič, -evič yra suvaidinę didelį vaidmenį, formuojantis dabartinėms lietuvių, baltarusių ir kitų buvusių LDK teritorijos gyventojų pavardėms. Priesagos -ovič, -evič, ilgainiui virtusios pavardžių priesagomis, šioje teritorijoje tapo "kilnios" pavardės požymiu. Jas imta dėlioti prie "nekilnių" pavardžių"⁷. Svarbios tai problemai, kuri bus aptariama šiame straipsnyje, ir tokios autoriaus mintys: "... anuomet šnekamojoje kalboje vartojamus lietuviškus tévavardžius, tokius kaip *Jonaitis*, *Petraitis*, *Adomaitis* ir pan., oficialiuose dokumentuose (ypač bažnytinuose) buvo įprasta keisti slaviškais atitikmenimis, taigi rašyti *Janowicz*, *Piotrowicz*, *Adomowicz* ir kt."⁸ arba – "... šiaip jau lietuviški tévavardžiai bažnytinuose dokumentuose sistemingai buvo keičiami oficialiais su -ovič, -evič"⁹. Užbaigtį šią trumpą apžvalgą galima būtų šiomis mintimis: "Sulenėjus lietuvių aukštumenei, imta sāmoningai lietuviškus asmenvardžius lenkinti [...]. Tasai procesas labai sustipréjo prieš Lietuvos-Lenkijos padalijimus, įvedus lenkišką metrikaciją. Tada ir vėliau imta smarkiai lenkinti net kaimiečių pavardes. Kartais būdavo lenkinama ir savaime, pačiam asmeniniui stengiantis pakeisti savo pavardę (pvz., pridedant "garbingą" priesagą -ski), kad tuo būty nuslėpta "žema" kilmė. Tačiau neretai būdavo imamasi ir prievertos. Lenkas ar sulenėjęs kunigas, krikštydamas vaiką, tévų nesiklausęs, dažnai savo iniciatyva įrašydavo metrikuose sulenkintą asmenvardį"¹⁰.

⁴ Salys A. Pavardžių įstatymo belaukiant. — *Ten pat*, 68.

⁵ Salys A. Mūsy pavardės. — *Ten pat*, 21.

⁶ Zinkevičius Z. *Lietuvių antroponimika*, V.: Mokslas, 1977, 54.

⁷ *Ten pat*, 56.

⁸ *Ten pat*, 59.

⁹ Zinkevičius Z. *Lietuvių kalbos istorija*, 3, *Senųjų rašytų kalba*. V.: Mokslas, 1988, 148.

¹⁰ Zinkevičius Z. *Lietuvių antroponimika*, 36–37.

Kaip matyti, vertinant pavardes su priesagomis *-avičius*, *-evičius* itin akcentuojamas jų atsiradimo slavinimo būdu momentas. Pastebima, kad lietuvių pavardės galėjo būti slavinamos vartojant priesagas *-avičius*, *-evičius* ir prievara, ir patiems asmenims to pageidaujant. Be to, lyg ir pabréžiamas prievara vykdyto slavinimo intensyvumas, sistemingumas (Z. Zinkevičius). Panaši nuostata taikoma ir pavardėms su slaviškomis *-sk-* tipo priesagomis (*-auskas*, *-inskas*, *-eckas*, *-skas* ir kt.).

Kaip tik ši nuostata, matyt, ir yra svarbiausias argumentas tada, kai kalbama apie šios darybos lietuvių pavardžių keitimą ("atlietuvinimą"). "Privalomai atlietuvinti, keisti palikty slaviškomis priesagomis sugadintos grynai lietuviškosios bei skolininės ir pagaliau aiškios verstinės pavardės" — rašo A. Salys¹¹. Balsų, kad reikia numesti visų pavardžių slaviškos kilmės priesagas, girdisi ir šiandien.

Vadinasi, be kita ko, lyg ir suniveliuojamos minėtos skirtingos pavardžių su priesagomis *-avičius*, *-evičius* atsiradimo galimybės, nesiekama pamėgti išsiaiškinti, kiek galėtų būti vienaip ar kitaip atsiradusiu šios darybos pavardžių¹².

Nustatyti bent apytiksli suslavintų ir kitais būdais atsiradusiu pavardžių su priesagomis *-avičius*, *-evičius* kiekybinį santykį šiuo metu vargu ar įmanoma. Mat lietuvių pavardžių slavinimas nėra pakankamai ištirtas. Tam reikėtų sukaupti daug duomenų iš XVIII-XIX a. istorijos dokumentų, juos apibendrinti ir tik tada daryti išvadas.

Turima medžiaga iš XIX a. pirmosios pusės šaltinių jau dabar rodo, kad reikėtų bent iš dalies atsargiau vertinti slavinimo vartojant priesagas *-avičius*, *-evičius* įtaką dabartinėms lietuvių pavardėms. Yra pastebėta, kad dauguma šios darybos pavardžių, užrašytų minimo laikotarpio dokumentuose, neatėjo iki mūsų dienų.

Štai duomenys iš 1802–1807 m. Kulių parapijos krikšto metrikų registracijos knygos (šaltinis saugomas Lietuvos valstybiniame istorijos archyve; F 669, ap.1, b.220).

Tarp parapijos pavardžių labai dažni yra variantai su slaviškomis patroninių minėmis priesagomis *-ovič*, *-evič* ir be jų. Tai tos pačios kilmės, bet skirtinges darybos pavardės, pvz.: *Josepho Balsis* (37, 66) — *Mathia Balsiewicz* (57)¹³, *Franciscus Dyburis* (18) — *Josephus Dyburewicz* (66), *Feliciano Drakszas* (67) — *Feliciano Drakszewicz* (6), *Philipho Lingis* (69) — *Laurentius Lingiewicz* (35), *Josephus Martynkus* (4) — *Josephus Martynkiewicz* (24, 1, 27), *Franciscus Urban* (43) — *Felicianus Urbanowicz* (38), *Augustino Žygus* (52) — *Francisko Žygiewicz* (66). Palyginus šias pavardes su dabartinėmis, matyti, kad dauguma XIX a. pradžios pavardžių su priesagomis *-ovič*, *-evič* neatėjo iki mūsų dienų. Lyginimo medžiagą galima suskirstyti į tokias grupes.

¹¹ S a l y s A. Pavardžių problema. — S a l y s A., *Min. veik.*, 65.

¹² Tiesa, Z. Zinkevičius "Lietuvių antroponimikoje" rašo: "Tiesioginio pavardžių skolinimo atvejų, matyt, būta visai nedaug" (116).

¹³ Skliausteliuose nurodomi dokumento lapai, kuriuose užrašytos pateikiamos pavardės.

1. Pavardės su priesagomis *-ovič*, *-evič* neturi atitikmenų tarp dabartinių pavardžių. Juos turi tik parapijoje funkcionavusios tos pačios kilmės pavardės be šių priesagų. Dabartinės pavardės, be kitų vietų, dažniausiai yra užrašytos ir Kuliuose ar netoli jų, pvz.:

Thoma Alutowicz (4), *Franciscus Alutowicz* (4, 5), *Joannes Alutowicz* (4) – *Francisco Alutis* (34), *Thoma Alutis* (43), *Dominicus Alutis* (68). Plg. *Alutis* Grg, Krt 2 ir kt. toliau (čia pirmiausia pateikiamos šaltinyje užrašytos pavardės su priesagomis *-ovič*, *-evič*, po brūkšnio – taip pat šaltinyje esantis tos pačios pavardės variantas be priesagos, o po taško – dabartinis pastarosios pavardės atitikmuo; sutrumpinimai kaip "Lietuvių pavardžių žodyne").

Franciscus Anužewicz (9, 6), *Josephus Anužewicz* (6), *Nicolao Anužewicz* (6), *Stanislaus Anužewicz* (1, 26) *Bartholomeus Anužewicz* (41) – *Bartholomeo Anuzis* (22), *Nicolaus Anuzis* (31 ir kt.), *Stanislaus Anuzis* (30), *Francisco Anuzis* (66, 42 ir kt.), *Iosephus Anuzis* (42), *Josepho Anuzys* (61), *Stanislaus Anuzys* (56), *Nicolaus Anuzys* (61). Plg. *Ānužis* Grg 5, Kl 5, Krt 20, Krt 8 ir kt.

Dominicus Brasewicz (60) – *Dominikus Braſus* (26). Plg. *Brāsas* Krt, Krt 2 ir kt. toliau nuo Kuliy.

Casimiro Buczniewicz (9), *Thomas Buczniewicz* (59), *Joanes Buczniewicz* (27) – *Antonio Bucznis* (12), *Stanislaus Bucznis* (19), *Joanne Bucznis* (67). Plg. *Bučnýs* Kl, Rt 3 ir kt.

Josephus Dyburewicz (66) – *Josephus Dyburis* (6, 44), *Franciscus Diburis* (59). Plg. *Dýburis* Grg 2, Kl 4, Krt 8 ir kt. netoli Kuliy.

Feliciano Drakszewicz (6) – *Feliciano Drakszas* (67). Plg. *Drākšas* Kl 3, Krt 13, Krt 5 ir kt.

Martino Gielzynowicz (24), *Victorius Gielzynowicz* (65), *Petro Gielzynowicz* (28) ir kt. – *Martino Gielzinis* (41), *Martino Gielzynis* (52), *Petro Gielzynis* (62). Plg. *Gelžinis* Grg 5, Krt 3, Krt 2 ir kt.

Bonaventura Gryksztowicz (23, 40, 59), *Martinus Grykſtowicz* (23), *Franciscus Grykſtowicz* (65), *Mathas Grykſtowicz* (34, 68) ir kt. – *Mathao Grykszas* (43). Plg. *Grikštas* Grg 7, Kl 6, Krt 12, Krt 3 ir kt.

Thoma Jokniewicz (6) – *Valentino Joknis* (23, 55, 68), *Martino Joknis* (57). Plg. *Joknýs* Kl 2, Rt ir kt.

Stanislao Jurgulewicz (66) – *Mathaus Jurgulis* (7, 12, 25, 57), *Stanislaus Jurgulis* (57). Plg. *Jurgūlis* Grg 4, Kl 5 ir kt.

Jsidoro Kalnikowicz (10) – *Jsidoro Kalnikas* (39), *Jsidoro Kalniks* (63). Plg. *Kalnikas* Rt 4 ir kt.

Vincentio Ložewicz (4, 42, 63) – *Vincentius Lozis* (48), *Casimiro Lozis* (29, 30, 62), *Wincentius Lozis* (25, 39). Plg. *Ložýs* End 2, Ms 4, Pln ir kt.

Josepho Metrykiewicz (55) – *Antonio Metrykis* (3), *Jozeph Metrikis* (22), *Mathia Metrikis* (14), *Bartholomeo Metrykis* (10), *Stanislaus Metrykis* (65). Plg. *Métrikis* Kl 6, Rt 2 ir kt.

Josepho Styrbowicz (39), *Jgnatius Styrbiewicz* (66) – *Josephus Styrbis* (1, 18, 60), *Iosephus Stirbis* (35). Plg. *Stirbys* Rt ir kt.

Jacobus Strawkiewicz (32, 35, 58), *Georgius Strawkiewicz* (3, 30, 45, 46, 55, 62 ir kt.), *Gaspero Strawkiewicz* (38), *Andreas Strawkiewicz* (31, 44), *Casimirus Strawkiewicz* (2, 29, 30, 47), *Bartholomeus Strawkiewicz* (5), *Joane Strawkiewicz* (16), *Constantinus Strawkiewicz* (44), *Jsidorus Strawkiewicz* (37) – *Jacobo Strawkas* (14), *Josephus Strawkas* (16), *Jzidorus Strawkas* (67). Plg. *Straūkas* Rt 3 ir kt., *Striaūkas* Kl 17, Krt 5 ir kt.

Stanislao Stupelewicz (26) – *Antonius Stupelis* (66), *Jgnatio Stupelis* (2, 36, 59), *Dominico Stupelis* (59), *Stanislao Stupelis* (41, 57), *Vincentius Stupelis* (43, 55), *Joanne Stupelis* (44). Plg. *Stuopēlis* Grg 4, Kl 9, Krt 9 ir kt.

Bartholomeus Szakinowicz (55) – *Bartholomeo Szakinis* (35), *Georgio Szakinis* (2, 35), *Simone Szakinis* (48, 49, 52), *Thaddeus Szakinis* (46). Plg. *Šakinis* Kl 17, Krt 3, Rt 2 ir kt.

Antonio Szeputowicz (59) – *Antonius Szeputis* (12, 44, 49, 51). Plg. *Šepūtis* Grg, Krt, Krt 10 ir kt.

Thaddeo Szleyniewicz (35), *Franciscus Szleynowicz* (29, 30 ir kt.) – *Franciscus Szleynius* (52), *Franciscus Szleyno* (65), *Francisco Szleynis* (66). Plg. *Šleinius* Kl 14, Krt 3, Krt 10 ir kt.

Mathias Szlimowicz (36) – *Iacobus Szlimas* (36), *Thoma Szlimas* (46, 48), *Mathias Szlimas* (44), *Antonius Szlimas* (53 ir kt.), *Stephanus Szlimas* (6, 54) ir kt. Plg. *Šlýmas* Kl 4, Krt 5 ir kt.

Georgio Tylwikowicz (2, 25, 42 ir kt.), *Nicodemus Tylwikowicz* (14), *Mathias Tylwikowicz* (37) – *Mathia Tylwikas* (32, 43). Plg. *Tilvikas* Grg 2, Kl 14, Krt 6, Rt 2 ir kt.

Joanne Warnelewicz (1), *Joanes Warnelewicz* (17) – *Joanne Warnelis* (32, 54, 68), *Joannes Warnelis* (46). Plg. *Varnēlis* Kl, Krt 10, Rt 3 ir kt.

Jacobus Woycewicz (26), *Joanne Woycewicz* (58) – *Jacobus Woycis* (44), *Jacobo Woycis* (64). Plg. *Vaičius* Kl 2, Krt 6, Krt 10 ir kt.

Čia dar reikėtų paminėti dvi paraleles. Jų pavardžių su priesaga *-evič* atitinkmenys yra rekonstruoti tik iš Pietryčių Lietuvoje žinomų pavardžių, taigi su Kuliuose parapijos pavardėmis negali būti susiję. Tai:

Stanislaus Salawicz (5), *Simon Salewicz* (37), *Stanislao Salewicz* (3) – *Simon Salis* (59, 60), *Simeone Salis* (67). Plg. **Salevičius* Pbrd, Trak ir *Salys* Kl 8, Krt 8, Krt 4 ir kt.

Francisco Zygiewicz (66) – *Augustino Zigus* (50), *Augustino Zygus* (52). Plg. **Žygevičius* V ir *Žygus* Kl 5, Krt 10 ir kt.

2. Ir Kuliuose parapijos pavardės su priesagomis *-ovič*, *-evič*, ir jų variantai be priesagų turi atitinkmenis tarp dabartinio pavardžių. Tačiau dabartinės pavardės su slaviškomis priesagomis yra užrašytos, t.y. paplitusios, tik tolimesnė nuo Kuliuose ar netoli jų, pvz.:

Joane Bernatowicz (22, 36, 38), *Filiphus Bernatowicz* (56) – *Franciscus Bernotas* (9), *Filiphus Bernotas* (57), *Joannes Bernotas* (44). Plg. *Bernatavičius*

čius, *Bernotavičius* (paplitusios įvairiose Lietuvos vietose; ir kitais atvejais taip pat) ir *Bernotas* Kl 6, Krt 4, Rt 3 ir kt.

Mathias Jucewicz (46) – *Sylwestro Jucis* (45). Plg. *Jucavičius* ir *Jucys* Grg 5, Kl 13, Rt 2 ir kt.

Josephus Jurgutowicz (62) – *Stanislaus Jurgutis* (69), *Joanne Jurgutis* (44), *Mathao Jurgutis* (38). Plg. *Jurgutavičius* ir *Jurgutis* Grg, Krt 11, Rt 3 ir kt.

Stanislaus Lawkowicz (29, 30, 34), *Joanes Lawkowicz* (17, 29). Plg. *Laukavičius* ir *Laukys* Dr 3, Krt, Pln 4 ir kt.

Georgius Lingiewicz (11, 47), *Georgio Lingiewicz* (6), *Laurentius Lingiewicz* (35) – *Georgio Linge* (42), *Philipo Lingis* (69). Plg. *Lingevičius* ir *Lingė* Grg, Kl, Krt 2, Rt 6 ir kt., *Lingis* Grg, Krt ir kt.

Antonius Lukszewicz (6) – *Antonio Lukzas* (28, 55), *Antonius Lukszas* (36). Plg. *Lukševičius* ir *Lukšas* Grg 2, Kl 3, Krt 2 ir kt.

Fortunatus Lutkiewicz (59) – *Fortunatus Lutkus* (66). Plg. *Liutkovičius* ir *Liùtkus* Kl, Pln, Rt 7 ir kt.

Antonius Momkiewicz (69) – *Bonaventura Momkus* (56). Plg. *Momkovičius* ir *Moñkus* Grg 4, Kl 2, Krt 2 ir kt.

Francisko Narkiewicz (11, 18, 32, 37, 40, 56 ir kt.), *Ioanne Narkiewicz* (3, 8, 54), *Michaele Narkiewicz* (11, 18, 39, 69), *Georgius Narkiewicz* (66), *Dominicus Narkiewicz* (18), *Ignatius Narkiewicz* (9, 17, 36 ir kt.), *Josephus Narkiewicz* (9, 43, 68) – *Joannes Narkus* (61), *Ignatio Narkus* (65), *Michael Narkus* (53). Plg. *Narkovičius* ir *Nařkus* Grg, Kl 13, Krt 12, Krt 2, Rt 2 ir kt.

Philiphus Rymkiewicz (33, 61, 65), *Stanislao Rymkiewicz* (58), *Antonius Rymkiewicz* (8), *Michael Rymkiewicz* (66), *Josephus Rymkiewicz* (34) – *Stanislao Rymkus* (31), *Michaelis Rymkus* (32). Plg. *Rimkovičius* ir *Rimkus* Grg, Kl 2, Krt 11, Krt 6, Rt 2 ir kt.

Michael Szawlewicz (22) – *Simon Szawlis* (69), *Michaele Szawlis* (68). Plg. *Šaulovičius*, *Šiaulėvičius* ir *Šiaulys* Kl 16, Krt 18, Krt 3, Rt 4 ir kt.

Dominicus Tumowicz (67) – *Dominico Tumas* (42, 55), *Dominicus Tuma* (57), *Georgius Tumas* (42). Plg. *Tumavičius* ir *Tumà* Grg 5, Rt 4 ir kt., *Tumà* Krt ir kt.

Josepho Witkiewicz (8), *Joannes Witkiewicz* (35, 60, 61) – *Joannes Witkus* (47). Plg. *Vitkovičius* ir *Vitkus* Grg 5, Kl 4, Krt 12, Rt 4 ir kt.

3. Kaip ir anksčiau pateiktais atvejais, XIX a. pradžios pavardės su priesagomis -ovič, -evič ir be jų turi atitikmenis tarp dabartinių pavardžių. Pastarosios, be kityų vietu, užrašytos ir Kuliuose ar netoli jų, pvz.:

Mathia Balsiewicz (57) – *Josepho Balsis* (37, 66). Plg. *Balsovičius* Grg 2, Kl 29, Krt 22, Krt 4 ir kt., *Balsys* Kl 3, Krt, Krt 8 ir kt.

Simon Budrewicz (59) – *Filipus Budris* (49, 51), *Franciscus Budris* (67), *Josepho Budris* (36). Plg. *Budrėvičius* Rt ir kt. toliau ir *Budrys* Grg 13, Kl 3, Krt 2, Krt 5 ir kt.

Thaddeo Butkiewicz (33, 55, 69), *Mathias Butkiewicz* (15, 33, 36), *Adamo Butkiewicz* (56), *Antonius Butkiewicz* (69) – *Michaele Butkus* (48). Plg.

Butkēvičius Krtn, Rt 2 bei kt. toliau ir *Bùtkus* Grg 17, Kl 20, Krt 12, Krtn 16, Rt ir kt.

Stanislaus Gudowicz (21, 26) — *Casimiro Gudas* (10). Plg. *Gudāvičius* Krtn bei kt. toliau ir *Gudas* Grg, Kl 8, Krt, Krtn, Rt 2 ir kt.

Casimiro Janikowicz (8, 26), *Georgio Janikowicz* (16, 18), *Michaele Janikowicz* (7, 37), *Franciscus Janikowicz* (31), *Josephus Jonikowicz* (65) — *Casimirus Jonikas* (38), *Josephus Jonikas* (37), *Michaele Jonikas* (49, 51), *Francisco Jonikas* (3, 32, 54), *Joannes Jonikas* (12, 39, 67), *Simone Jonikas* (39) ir kt. Plg. *Jonikēvičius* Rt bei kt. toliau ir *Jonikas* Grg 4, Kl 3, Rt 7 ir kt.

Vincentius Jurkiewicz (25, 32, 39, 48, 59), *Thadeo Jurkiewicz* (22), *Michael Jurkiewicz* (8, 10, 38), *Jacobus Jurkiewicz* (1, 41, 36), *Franciscus Jurkiewicz* (16), *Dominikus Jurkiewicz* (44), *Georgius Jurkiewicz* (41, 26), *Nicodemo Jurkiewicz* (26) — *Gaspare Jurkus* (31, 54, 67), *Iganatius Jurkus* (17, 44, 66), *Mathias Jurkus* (36, 49, 51, 67), *Dominicus Jurkus* (67), *Thaddeo Jurkus* (46) ir kt. Plg. *Jurkēvičius* Krtn bei kt. toliau ir *Jurkus* Kl 11, Krt 10, Krtn 8, Rt 11 ir kt.

Wincentio Kuprewicz (10), *Stanislaus Kuprewicz* (9), *Casimirus Kuprewicz* (43) — *Vincentius Kupris* (34, 59), *Stanislaus Kupris* (58), *Casimirus Kupris* (34) ir kt. Plg. *Kuprēvičius* Krt, Krtn bei kt. toliau ir *Kuprýs* Grg 6, Kl 11 ir kt.

Simone Szymkiewicz (12, 56), *Andrea Szymkiewicz* (10) — *Andrea Szymkus* (35, 60), *Thadeo Szymkus* (44), *Georgius Szymkus* (59). Plg. *Šimkēvičius* Rt 2 bei kt. toliau ir *Šimkus* Grg 7, Kl 12, Krt 2, Krtn 10 ir kt.

Felicianus Urbanowicz (38), *Clement Urbanowicz* (5), *Franciscus Urbanowicz* (5), *Petrus Urbanowicz* (68), *Mathia Urbanowicz* (36) — *Franciscus Urban* (43), *Casimirus Urban* (46), *Josepho Urbonas* (6), *Clemente Urbonas* (65), *Mathia Urbonas* (5). Plg. *Urbonavičius* Grg 3, Krtn, Rt 3 bei kt. toliau ir *Urbonas* Grg 8, Kl 8, Krt 7, Krtn 6, Rt 7 ir kt.

Fabianus Waytkiewicz (5), *Antonius Woytkiewicz* (6), *Nicolao Woytkiewicz* (8, 52, 53), *Isidoro Woytkiewicz* (21, 47), *Ignatius Woytkiewicz* (10, 47, 52, 67), *Josepho Woytkiewicz* (31) ir kt. — *Petrus Waytkus* (53), *Josepho Waytkus* (57), *Joanne Waytkus* (47), *Ignatius Waytkus* (48, 49, 50), *Ignatius Woytkus* (51) bei kt. Plg. *Vaitkēvičius* Krt 3 (žm. vad. *Vaitkus*), Krtn, Rt 2 bei kt. toliau ir *Vaitkus* Grg 6, Kl 15, Krt 18, Krtn 25 ir kt.

Bonawentura Zylewicz (41), *Josepho Zylewicz* (47), *Ignatius Zylewicz* (65), *Bartholomeus Zylewicz* (10) — *Josephus Zylis* (15). Plg. *Žilėvičius* Grg 2, Rt 3 bei kt. toliau ir *Žilius* Grg 30, Kl 17, Krt 2, Krtn ir kt.

Čia pat reikėtų paminėti ir šiuos atvejus: *Josephus Martynkiewicz* (1, 24, 27), *Mathias Martynkiewicz* (66) — *Josephus Martynkus* (4), *Bonifacio Martynkus* (10, 34), *Sylvester Martinkus* (27, 46), *Mathias Martinkus* (43). Plg. *Martinkēvičius* Pln 2 (vieną žm. vad. *Martiňkus*) bei kt. toliau ir *Martiňkus* Grg 3, Kl 8, Krt 8, Krtn 5, Rt 2 ir kt.

Leone Rudowicz (38, 69), *Leo Rudewicz* (1), *Iosephus Rudzewicz* (46) — *Leone Rudis* (54), *Laurentius Rudis* (66). Plg. *Rudavičius* Pln (žm. vad.

Rūdė) bei kt. toliau, *Rudovičius* Rt 2, *Rudēvičius*, *Rudzēvičius* – toli nuo Kulių ir *Rūdis* Grg 7, Krtn bei kt. toliau, *Rudys* Grg 2, Kl 12, Krtn 2 ir kt. toliau.

Pastarieji du atvejai iš dalies gali būti priskiriami ir prie 2-ajame, ir prie 3-ajame poskyryje pateikty pavyzdžių.

Dalis Kulių parapijoje XIX a. pradžioje vartotų pavardžių su priesagomis -ovič, -evič neturi variantų be šių priesagų. Neaišku, ar tokios pavardės iš viso tuo metu nebuvo žinomas, ar jų turėtojai paprasciausiai nepaminėti bažnytinėje knygoje (jeigu nebuvo tuo metu krikštatėviais ar nekrikštijo savo kūdikių). Tokie atvejai reti. Kaip liudija dabartinės pavardės, dažniau jos neatėjo iki mūsų dienų. Tačiau Kuliuse ar netoli jų dabar žinomas tos pačios kilmės pavardės, neturinčios minėtų slaviškų priesagų, pvz.:

Thaodorus Barbszewicz (29), *Theodor Barbszewicz* (30) – pavardė **Barbševičius* nežinoma; plg. *Barbšys* End, Grg 6, *Barpšys* Rt 3.

Ioanne Dawgnarowicz (32) – pvd. **Daugnoravičius* nežinoma; plg. *Daugnora* Kl 6, Krtn, Pln ir kt. toliau.

Joanne Janutowicz (37) – pvd. **Janutavičius*, **Jonutavičius* nežinomas; plg. *Janūtis* Krtn 6 (žm. vad. *Jonūtis*), *Jonūtis* Krt 3, Krtn 2, Rt 2 bei kt. toliau.

Joannes Petritowicz (1) – pvd. **Petrutavičius* nežinoma; plg. *Petrūtis* Kl 2, Krt 2, Krt 3 ir kt. toliau.

Kiti atvejai liudija, kad XIX a. pradžios Kulių parapijos pavardės su priesagomis -ovič, -evič yra atejusios iki mūsų dienų. Dabartinės šios darybos pavardės, be kitų vietu, žinomas ir Kuliuse ar netoli jų, pvz.:

Nicodemus Eytowicz (29, 36, 48), *Vincentio Eytowicz* (29, 30), *Adamo Eytowicz* (32, 55), *Joannes Eytowicz* (9). Plg. *Eitavičius* Dr 2, Grg, Krt 3, Krtn 3 ir kt.

Josepho Jurewicz (40, 57, 68), *Simone Jurewicz* (3), *Stanislao Jurewicz* (37, 58), *Mathas Jurewicz* (57), *Joanne Jurewicz* (44, 57). Plg. *Jurėvičius* Kl 3, Krtn 4, Rt 3 ir kt. toliau. Yra ir pavardė *Jūras*, užrašyta toli nuo Kulių.

Thadeo Juszkievicz (38), *Casimirius Juszkievicz* (18, 31, 43, 58), *Francisco Juszkievicz* (12), *Stanislaus Juszkievicz* (63), *Antonius Juškiewicz* (27). Plg. *Juškėvičius* Grg, Krtn, Rt bei kt. toliau. Nors žinoma ir pavardė *Juškà*, be kitų vietu, užrašyta ir Grg 2, Kl 4, Krt 3, Krtn, Rt 7 bei kt. toliau.

Iš pateikty duomenų matyti, kad dalis XIX a. pradžios Kulių parapijos pavardžių, turėjusių slaviškas priesagas -ovič, -evič, neatėjo iki mūsų dienų. Tai visos pirmosios ir greičiausiai dauguma (jeigu neišleisime iš akių dalies pavardžių migracijos galimybės) antrosios grupės pavardžių. Prie jų galima būtų dar priskirti ir dalį trečiojoje grupėje pateikty pavardžių. Šitaip elgtis, be kita ko, leidžia tai, kad dauguma dabartinių pavardžių, turinčių priesagas -avičius, -evičius, su kuriomis tapatintos Kulių parapijos pavardės, yra palyginti (o kartais – labai) dažnos, paplitusios įvairiose Lietuvos vietose. Kaip buvo matyti, jų lokalizacija retai tepaliudija šių pavardžių būvimo dabar ir Kuliuse (būtent Kuliuse!) faktą. Tuo tarpu dauguma dabartinių pavardžių be minėtų slaviškų priesagų, tapatintų su analogiskomis bažnytinės knygos

pavardėmis, yra žinomas ir Kuliuose (čia jų užrašyta net po kelias ar kelioli-ka). Todėl ir galima teigti, kad **dauguma** XIX a. pradžios Kulių parapijos pavardžių su slaviškomis priesagomis -ovič, -evič neatėjo iki mūsų dienų.

Kitaip yra su parapijos pavardėmis, turinčiomis kitą slaviškos darybos pozymį, t.y. įvairias -sk- tipo priesagas. Dabartinių pavardžių ir jų palyginimas liudija, kad beveik visos šio tipo XIX a. pradžios pavardės atėjo iki mūsų dienų.

Štai dauguma XIX a. pradžios ir dabartinių pavardžių su -sk- tipo priesagomis paralelių (pirmiausia pateikiami šaltinio duomenys, o po brūkšnio – dabartinė pavardė, nurodomas jos paplitimas, dažnumas):

Joanne Alczewski (31), *Taddeus Alczewski* (42) – *Alčáuskis* Kl 5, Rt 3 ir kt.

Stephano Alwinſki (9) – *Alviñskis* Rt, Žr ir kt.

Michael Beržanſki (5, 32) – *Beržánskas* Kl 5 ir kt.

Laurentius Dyrwianſki (22, 66, 31, 44), *Simone Dyrwianski* (38, 19), *Joanne Dyrwiański* (52, 2), *Wincentius Dyrwianſki* (3, 46), *Josephus Dyrwianski* (28) – *Dirvónskis* Kl 2, Krt 6, Krt 3 ir kt., *Dirviánskas* Klp, Krt 3 ir kt.

Franciscus Grygalowſki (22, 26), *Casimirus Grygalowſki* (24), *Petrus Grygalowſki* (52) – *Grigaláuskas* Kl 10, Krt 7, Krt 3 ir kt.

Antonio Gudowſki (52, 35, 43, 9), *Joannes Gudowſki* (6), *Michaele Gudowſki* (27, 28, 65), *Carolo Gudewski* (9) – *Gudaūskis* Krt 3, Rt ir kt.

Ignatio Karbowſki (48), *Josepho Karbowski* (17), *Michael Karbowſki* (67) – *Karbáuskas*, *Karbaūskis* Kl, Rt ir kt.

Georgius Kawecki (35, 47, 12, 67, 61), *Joannes Kawecki* (35), *Benedictus Kawecki* (32, 38), *Thomas Kawecki* (37) ir kt. – *Kavēckis*, *Kavēckis* Kl 9, Rt 2 ir kt.

Clemonte Kierpowſki (19) – *Kerpáuskis* Krt, Pln 5 ir kt. toliau.

Dominicus Luczynſki (32, 40, 19), *Petrus Luczynſki* (52, 53), *Joanne Łuczynſki* (40), *Antonius Luczynſki* (2) ir kt. – *Lučinskis* Grg ir kt. toliau.

Iosephus Lukowſki (33), *Michaele Lukowſki* (32), *Gregorius Lukowſki* (19), *Gabriel Lukowſki* (8), *Petro Lukowſki* (1) ir kt. – *Lukáuskis*, *Lukaūskis* Grg 27, Kl 8, Krt 22, Krt 11 ir kt.

Antonius Maciulski (44), *Ioartholomeo Maciulski* (50), *Antonio Maczulski* (45) – *Maciūlskis* Kl 3 ir kt.

Michaele Rawecki (68), *Michaele Rawicki* (34, 53), *Dominico Rawicki* (46) – *Ravēckis* Rt ir kt., *Ravickas* Kl ir kt.

Mathaus Skulski (44, 9) – *Skùlskis* Kl 7 ir kt.

Antonius Szlewinski (26, 16), *Casimiro Szlewiński* (17), *Michaele Szlewiński* (16) – *Šleviński* End 3, Pln 2, Rt 4 ir kt. toliau.

Vincentio Szuliński (35, 62) – *Šulinskis* Kl, Rt ir kt. toliau.

Joannes Szwętachowski (7), *Joannes Szwętochowski* (51) – *Šventakáuskis* Rt.

Joannes Telszynski (58) — *Telšinskis* Grg 5, Kl ir kt.

Joanne Tomaszewski (5, 54, 55 ir kt.), *Vincentio Tomaszewski* (25) — *Tamašauskis*, *Tamašauškis* Krt 8 ir kt. toliau.

Antonius Turawski (5), *Stanislaus Turowski* (31, 30, 62 ir kt.) — *Turáuskas*, *Turaūskas* Krt 8 ir kt., *Turáuskis* Krt 1.

Mathia Waynowski (24) — *Vainauskis* Grg 2, Rt 2 ir kt. toliau.

Laurentius Walskis (41) — *Válskis* Grg 3 ir kt., *Vòlskis* Krt 1.

Iacobus Wasilewski (32), *Michaele Wasilewski* (37, 9), *Gasper Wassilewski* (52, 49), *Bonaventura Wassylewski* (9), *Simone Wasilewski* (69) — *Vasiliáuskis*, *Vasiliauskis* Grg 5, Kl 5, Krt 8, Krt 3, Rt 2 ir kt.

Georgio Wysocki (6, 27, 42, 58), *Laurentio Wysocki* (1, 15), *Antonius Wisockis* (68) — *Visòckis* Kl 3 ir kt. toliau.

Casimiro Wiśniewski (14) — *Višniáuskis*, *Višniauskis* Rt 10 ir kt.

Vincentio Źebrowski (15, 42, 52, 66) — *Žebráuskis* Grg, Krt 2 ir kt.

Apibendrinant tai, kas pasakyta, galima padaryti tokias išvadas:

1. XIX a. pirmojoje pusėje lietuvių pavardžių lytys dar nebuvvo galutinai nusistovėjusios. Ypač tai pasakytina apie pavardes, turėjusias slaviškas patronimines priesagas *-ovič*, *-evič*.

2. Kulių parapijos 1802–1807 m. krikšto registracijos knygos duomenys įtikinamai rodo, kad dauguma tokios darybos lietuvių pavardžių neatėjo iki mūsų dienų¹⁴.

3. Daugumos XIX a. pirmosios pusės pavardžių su priesagomis *-ovič*, *-evič* variantų laikinumas nėra visiškai suprantamas reiškinys. Jি galima būty aiškinti įvairiai.

3.1. Galbūt tai susiję su patroniminių priesagų, šiuo atveju — slaviškų *-ovič*, *-evič*, numetimu? Taip manyti, be kita ko, leistų ir tai, kad dauguma Kulių parapijos bažnytinėje knygoje užfiksuotų pavardžių su *-sk-* tipo priesagomis atejo iki mūsų dienų ir funkcionuoja parapijos teritorijoje. Atmetus patroniminių priesagų numetimo galimybę, tekty pripažinti nevienodą slaviškų priesagų (*-ovič*, *-evič* ir *-sk-* tipo) statusą visame lietuviškų pavardžių slavinimo kontekste.

3.2. Pavardžių su priesagomis *-ovič*, *-evič* atsiradimas Kulių parapijos bažnytinėje knygoje gali būti susijęs su slavinimu: šias priesagas prie jų neturėjusių pavardžių pridėjo dokumentą rašës asmuo. Pavardžių su slaviškomis priesagomis lytys ir liko užfiksuotos tik bažnytinėje knygoje, o šiaip funkcionavo ir atejo iki mūsų dienų autentiškos pavardžių lytys be priesagų. Tačiau lieka nesuprantama, kodėl prie vienų pavardžių čia buvo pridėtos slaviškos priesagos, o kitos liko nesuslavintos. Manant, kad taip buvo elgiamasi atsižvelgiant į pavardės turėtojo norą, pageidavimą, reikėtų atsakyti dar į vieną

¹⁴ Parašius ši straipsnį, XIX a. pirmosios pusės istorinės antroponimijos tyrimas buvo tēsiamas. Pastebėta, kad pavardžių su priesagomis *-ovič*, *-evič* ir be jų variavimo atvejų pasitaiko ir administraciniuose juridiniuose istorijos dokumentuose. Skirtingos darybos pavardės buvo palygintos su dabartinėmis pavardėmis. Lyginimas velgi parodė, kad lytys, turėjusios slaviškas priesagas, palyginti dažnai neatejo iki mūsų dienų.

klausimą — kodėl dauguma tokių sąmoningai, savo noru suslavintų pavardžių neatėjo iki mūsų dienų.

4. Daugumą neaiškumų, susijusių su pavardžių, turėjusių slaviškas priesagas *-ovič*, *-evič*, lyčių nusistovėjimo problema, galbūt padės išsiaiškinti tolesni XIX a. antroponimijos tyrimai. Tai, kas jau pastebėta, visų pirma, tas faktas, kad dauguma XIX a. funkcionavusią šios darybos pavardžių neatėjo iki mūsų dienų, verčia bent iš dalies atsargiau vertinti slavinimo pridedant priesagas *-ovič*, *-evič* įtaką dabartinėms lietuvių pavardėms.

5. Čia aptarto priesagų *-ovič*, *-evič* numetimo nereikėtų sieti su jau dvi-dešimtojo amžiaus pirmojoje pusėje vykusiu lietuvių pavardžių keitimu, kuris buvo vadintas atlietuvinimu. Kaip jau buvo minėta, tuomet manyta atsisakyti visų slaviškos kilmės priesagų. Taigi tokiam siejimui prieštarautų pavardžių lyčių su *-sk-* tipo priesagomis stabilumas. Be to, "atlietuvinimas" prieškario Lietuvoje nebuvo įgavęs plataus masto.

ZUR BEURTEILUNG DER LITAUISCHEN FAMILIENNAMEN MIT DEN SUFFIXEN *-avičius*, *-evičius*

Zusammenfassung

Bei der Untersuchung der Formierung und Stabilisierung der Besonderheiten der litauischen Familiennamen wurde die Entstehung der drei wichtigsten Arten der Familiennamen mit den Suffixen *-avičius*, *-evičius* besprochen. Ein Teil hat sich aus den Patronymen formiert, die im 15.–17. Jh. aus verschiedener Herkunft der litauischen Personennamen zusammengestellt waren. Der andere Teil sind fremde Familiennamen solcher Bildung, der dritte Teil sind die slawisierten litauischen Namen mit der Bildung der Suffixe *-avičius*, *-evičius*.

Solche Möglichkeiten der Entstehung der Familiennamen sind auch von den anderen Sprachwissenschaftlern anerkannt (A. Salys, Z. Zinkevičius). Es wird aber die Aufmerksamkeit gezeigt, daß die Wertung der Familiennamen mit den Suffixen *-avičius*, *-evičius* besonders das Moment der Entstehung der slawisierten Familiennamen akzentuiert.

Es scheint so, daß die Möglichkeit der verschiedenen Entstehung dieser Familiennamen nivelliert wurde, man versucht nicht zu erklären, wieviel Familiennamen dieser Bildung so oder anders entstanden sind.

Im Artikel werden die anthroponymische Daten der Taufscheine ir Registrierungsbüchern (1802–1807) der Pfarrei von Kuliai angeführt und kommentiert. Sie zwingen teilweise vorsichtiger den Einfluß der Slawisierung beim Gebrauch der Suffixe *-avičius*, *-evičius* auf die gegenwärtigen litauischen Familiennamen zu werten.